

Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Tutumlarının İncelenmesi *

Sevda Yılmaz Ünal
Ümit Deniz

Öz

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan ve olmayan okul öncesi dönem çocuklarının anne tutumlarını incelemek amacıyla yapılan çalışmada anne tutumlarının çocukların cinsiyetine, yaşına, kardeş sayısını, doğum sırasına, okul öncesi eğitime devam etme sürelerine, anne öğrenim ve baba öğrenim düzeyine göre farklılık gösterip göstermediğine bakılmıştır. Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Uyum sorunu olan ve olmayan çocuklar ayrı ayrı belirlenerek çalışmaya alınmıştır. Çalışmada verilerin toplanması amacı ile “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)”, araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Toplama Formu” ve “Uyum Sorununu Belirleme Formu” kullanılmıştır. Çalışmaya alınan çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğinin güvenilirliği için her bir faktöre ilişkin ve ölçeğin geneline ilişkin olarak belirlenen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. Çocukların Ebeveyn Tutum Ölçeğinden aldıkları puanların değişkenlere göre farklılık yaratıp yaratmadığı T Testi ve ANOVA ile sınanmıştır. Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların %23,8’inde uyum sorunu bulunmaktadır. Uyum sorunu olan çocukların %54,7’si erkektir. En yaygın görülen uyum sorunları inatçılık, kıskançlık ve içe kapanıklık olarak belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Okul öncesi dönem, uyum sorunu, davranış problemi, ebeveyn tutumu.

Examination of the Mother Attitudes of Children Who Have or Who Do Not Have Compliance Problems According to the Views of Mothers and Teachers*

Abstract

In the study, which was made based on opinions of mothers and teachers, it was aimed to examine the mother attitudes of the pre-school children with and without compliance problems, whether the mother attitudes differ by gender, age, number of siblings, birth order, pre-school education period, and education levels of mother and father. The study group was selected with convenience sampling method. Children with and without compliance problems were individually identified and included in the study. The "Parental Attitude Scale (PAS)", the "Demographic In-formation Collection Form" developed by the researcher, and the "Compliance Problem Determination Form" were used to collect data in the study. Frequency and percentage analyses were performed to determine demographic characteristics of the children included in the study. The Cronbach Alpha internal consistency coefficients of the items determined for each factor and for the overall scale for the reliability of the Parental Attitude Scale were examined. Whether the scores of the children from parental attitude scale were different according to the variables were tested by T Test and ANOVA. According to opinions of mothers and teachers, 23.8% of the children have compliance problems. 54.7% of the children with compliance problems are males. The

Sorumlu Yazar : Sevda Yılmaz Ünal, Araştırma Görevlisi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, sevdaylmz89@gmail.com

Ümit Deniz, Profesör Doktor, Gazi Üniversitesi Gazi Eğitim Fakültesi Temel Eğitim Bölümü, Türkiye, sea_edu2003@yahoo.com
* Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Okul Öncesi Eğitimi Anabilim Dalında hazırlanan yüksek lisans tezinden üretilmiştir. 31 Mayıs-3 Haziran 2016 tarihlerinde Muğla Üniversitesi’nde düzenlenen IIIrd International Eurasian Educational Research Congress (EJER)’de sözlü bildiri olarak sunulmuştur.

most common compliance problems were found as stubbornness, jealousy and introversion.

Key Words: Pre-school, compliance problem, behavior problem, parental attitude.

Giriş

Çocuğun yaşamında kritik dönemleri kapsayan okul öncesi dönemde, gelişim dönemlerinin iyi bilinmesi, davranışlarının takip edilmesi ve gerektiği zaman önlem alınması çok önemlidir. Çocuklar çevrelerinde gördükleri olumsuzluklara, aile içinde yaşanan olumlu veya olumsuz durumlara, aile içerisinde ya da çevrelerindeki bireyler ile olan ilişkilerinde karşılaştıkları sıkıntılara davranışları ile tepki verirler. Yaşanan olumsuzluklar çocuğun davranışlarında bozulmalara neden olabilir. Davranışlardaki bozulmalar ise uyum sorunlarının ortaya çıkmasına neden olabilmektedir. Çocukta ortaya çıkan uyum sorunları dış çevre kaynaklı olabileceği gibi aile ortamı ve aile içi iletişimde yaşanan sıkıntılardan da kaynaklanabilir.

Uyum ve davranış sorunları, gelişim evrelerinin getirdiği doğal zorluklara, yakın çevrenin olumsuz etkileri katıldığında, tepki olarak çoğunlukla duygusal düzeyde gözlenen bozukluklar olarak tanımlanmaktadır (Yavuzer, 2005). Alt ıslatma, dışkı kaçırma, parmak emme, tırnak yeme, tik, yalan söyleme, çalma ve hırsızlık gibi davranışlar çocukluk döneminde gözlenen uyum ve davranış sorunlarına örnek olabilir. Yörükoğlu (2008) ise, zekâ geriliği ve öğrenme bozuklukları dışında değerlendirilen çocuklardaki ruhsal sorunları; davranış bozuklukları (saldırganlık, kavgacılık vb.), duygusal problemler (korkular, uyku bozuklukları, kekemelik vb.), alışkanlık problemleri (parmak emme, mastürbasyon, altını ıslatma vb.) ve ağır ruhsal problemler (içe kapanıklık, psikoz vb.) olmak üzere dört başlıkta toplamıştır.

Çocuklarda uyum ve davranış sorunları birçok nedene bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir. Fakat her normal dışı davranışı, uyum ve davranış sorunu olarak adlandırmak doğru değildir. Çocuğun gelişim dönemine uymayan davranışları, bu davranışların sık ve sürekli olması, diğer çocukların davranışlarına göre dikkate değer şekilde farklılık göstermesi, uyum ve davranış sorunu olarak nitelendirilebilmektedir (Deniz, 2003). Çocuklarda görülen davranışın uyum ve davranış problemi olarak ele alınabilmesi için yaşa uygunluk, aşırılık, süreklilik ve cinsel rol beklentileri yönünden değerlendirilmesi gerekmektedir. Çocuğun davranışının problem davranış olarak değerlendirilebilmesi için öncelikle bulunduğu yaşın gelişim özellikleri iyi bilinmeli, davranışın çocuğa ve çevresine zarar verecek boyutta olup olmadığına bakılmalıdır. Ayrıca çocuğun aynı davranışı ısrarlı bir şekilde tekrar edip etmediği takip edilmeli ve kültürel çevrenin etkisi ile çocuğun cinsiyetine göre çocuktan ne tür davranışlar beklendiği göz önünde bulundurulmalıdır (Kaya, 2012).

Uyum ve davranış sorunları ailenin yanlış tutumlarına, çocuğun yeni bir kardeş, taşınma, geçirdiği bir hastalık gibi nedenlerle yaşadığı strese, genetik faktörlere bağlı olarak ortaya çıkabilmektedir (Deniz, 2003). Küçük yaşlarda, anne baba ve diğer yetişkinlerin tutumları, çocukların kişilik gelişimini, benlik algısını, ahlak gelişimini ve diğer gelişimlerini etkileyebilmektedir (San Bayhan ve Artan, 2004). Literatürde anne babaların çocuklarına karşı demokratik tutum, otoriter tutum, aşırı koruyucu tutum veya izin verici tutum sergileyebilecekleri belirtilmektedir (Aydın, 2002; Baumrind, 1966; Kulaksızoğlu, 1998; Şendil, 2003; Yavuzer, 2012).

Yapılan birçok çalışmada ebeveynlerin çocuk yetiştirme tutumlarının çocukların davranışları üzerinde etkili olduğu saptanmıştır. Çalışmalardan elde edilen sonuçlarda olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarına maruz kalan çocukların uyum ve davranış sorunları sergilediği görülmüştür (Taner Derman & Başal, 2013; Durmuşoğlu Saltalı & Arslan, 2012; Gartstein, Putnam ve Rothbart,

2012; Sertbaş, 2006; Anselmi, Piccinini, Barros & Lopes, 2004; Galboda Liyanage, Prince & Scott, 2003; Beautrais, Fergusson & Shannon, 1982).

Bu çalışma ile çocuklarda sık görülen uyum sorunlarına dikkat çekmek istenmiş ve karşılaşılan uyum sorunlarının anne tutumları ile ne ölçüde ilişkili olduğu belirlenmeye çalışılmıştır. Çalışmanın annelere ve öğretmenlere rehber niteliğinde olması ve literatüre katkı sağlaması umulmaktadır.

Yöntem

Araştırmanın Modeli

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelendiği bu çalışma betimsel tarama modelindedir. Betimsel tarama modelinde, belli bir zaman kesiti içinde çok sayıda denek ve objeden elde edilen verilerin analizi ile araştırma problemine veya problemlerine cevap aranmaktadır. (Büyüköztürk, vd., 2013).

Çalışma Grubu

Çalışmaya Ankara ili Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğüne bağlı ilkokul ve ortaokul bünyesindeki 9 anasınıfı ve 6 bağımsız anaokulu olmak üzere toplam 15 okul öncesi eğitim kurumuna devam eden, normal gelişim gösteren 36-72 aylık 352 çocuk ve bu çocukların anneleri ile 54 öğretmen dahil edilmiştir. Çalışma grubu, kolay ulaşılabilir örnekleme yöntemi ile seçilmiştir. Çocukların %52,8'i erkek, %69,3'ü 5-6 yaş grubundadır. Uyum sorunu olan ve olmayan çocuklar ayrı ayrı belirlenerek çalışmaya alınmıştır.

Veri Toplama Araçları

Çalışmada verilerin toplanması amacı ile “Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)”, araştırmacı tarafından geliştirilen “Demografik Bilgi Toplama Formu” ve “Uyum Sorununu Belirleme Formu” kullanılmıştır.

Ebeveyn Tutum Ölçeği (ETÖ)

Ebeveyn Tutum Ölçeği anne ve babaların, 2-6 yaş arasındaki çocuklarını yetiştirirken gösterdikleri ebeveynlik davranışlarının belirlenmesi amacıyla Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından geliştirilmiştir. Ölçek, demokratik tutum, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum olmak üzere dört alt boyuttan oluşmaktadır. Ölçek, demokratik tutum 17 madde, otoriter tutum 11, aşırı koruyucu tutum 9, izin verici tutum ise 9 madde olmak üzere toplam 46 madde içermektedir. Ölçekte yer alan maddeler, davranış biçimleri şeklindedir ve “Her zaman” cevabı 5 puan iken “Hiçbir zaman” cevabı 1 puandır. Ölçekte yüksek puanlar alt boyutun ait olduğu ebeveynlik tutumunun baskın olduğunu, düşük puanlar ise o ebeveynlik tutumunun zayıf olduğunu göstermektedir.

Karabulut Demir ve Şendil (2008) tarafından yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için .83, otoriter boyut için .76, aşırı koruyucu boyut için .75 ve izin verici boyut için ise .74 olarak hesaplanmıştır. Geçerlik ve güvenilirlik analizleri sonuçları, Ebeveyn Tutum Ölçeği'nin (ETÖ), ebeveynlerin çocuklara yönelik tutumlarını değerlendirmede yeterli olduğu belirtilmiştir.

Bu çalışmada araştırmacı tarafından yapılan güvenilirlik analizleri sonucunda ise Cronbach alfa değerleri demokratik boyut için ,86, otoriter boyut için ,80, aşırı koruyucu boyut için ,78, izin verici boyut için ,71 katsayısı ile kabul edilebilir güvenilirlikte olduğu sonucuna ulaşılmıştır.

Demografik Bilgi Toplama Formu

Çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla araştırmacı tarafından hazırlanan ve annelerin Ebeveyn Tutum Ölçeği ile birlikte cevaplaması sağlanan formda, çocuğun cinsiyeti, doğum tarihi, kardeş sayısı gibi sorulara kapalı uçlu olarak yer verilmiştir.

Uyum Sorununu Belirleme Formu

Araştırmacılar tarafından hazırlanan Uyum Sorununu Belirleme Formunu an-nelerin ve öğretmenlerin ayrı ayrı cevaplaması sağlanmıştır. Formda, çocuğun cinsiyeti, uyum sorunu bulunma durumu, varsa ne tür uyum sorunu/sorunları bulunduğu (saldırganlık, korkular, uyku bozuklukları, parmak emme vs.), var olan uyum sorununun bir profesyonel tarafından teşhis edilme durumu ve uyum sorununun ne kadar zamandır devam etmekte olduğu şeklinde sorulara yer verilmiştir.

Verilerin Toplanması

Çalışma için Çankaya İlçe Milli Eğitim Müdürlüğünden izin alınmıştır. Veri toplama araçları, öğretmenlere ve annelere gönüllülük esasına dayalı olarak araştırmacı tarafından sunulmuştur ve dağıtılan formlar araştırmacı tarafından dağıtıldığı tarihi takip eden bir hafta içinde toplanmıştır.

Verilerin Analizi

Çalışmaya alınan çocukların demografik özelliklerini belirlemek amacıyla frekans ve yüzde analizi yapılmıştır. Ebeveyn Tutum Ölçeğinin güvenilirliği için her bir faktöre ilişkin ve ölçeğin geneline ilişkin olarak belirlenen maddelerin Cronbach Alpha iç tutarlılık katsayılarına bakılmıştır. Çocukların Ebeveyn Tutum Ölçeği'nden aldıkları puanların değişkenlere göre farklılık yaratıp yaratmadığı T Testi ve ANOVA ile sınanmıştır.

Bulgular ve Yorumlar

Anne ve öğretmen görüşlerine göre çocukların %23,8'inde uyum sorunu bulunmaktadır. Uyum sorunu olan çocukların %54,7'si erkektir. En yaygın görülen uyum sorunları inatçılık, kıskançlık ve içe kapanıklık olarak belirlenmiştir.

Tablo 1. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Cinsiyetlerine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Cinsiyet	n	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	Kız	38	74,68	6,54	,23	82	,821
	Erkek	46	75,11	9,91			
Otoriter	Kız	38	43,47	6,85	,54	82	,592
	Erkek	46	44,17	5,08			
Aşırı Koruyucu	Kız	38	35,50	6,12	,99	82	,323
	Erkek	46	34,13	6,42			
İzin verici	Kız	38	32,82	5,05	,13	82	,897

	Erkek	46	32,98	6,24			
Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	Kız	79	77,14	6,11	1,56	153	,120
	Erkek	76	75,41	7,63			
Otoriter	Kız	79	46,87	4,75	2,04	153	,044*
	Erkek	76	45,11	6,01			
Aşırı Koruyucu	Kız	79	32,25	5,58	1,04	153	,302
	Erkek	76	31,30	5,83			
İzin verici	Kız	79	34,29	4,68	,67	153	,503
	Erkek	76	34,79	4,55			

*p<,05

Tablo 1’de uyum sorunu olan ve olmayan çocukların cinsiyetlerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları sunulmuştur. Tablodan da görüldüğü gibi anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların tüm alt boyutlarda anne tutum puanları arasında cinsiyete göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır ($p>,05$).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların anne tutumları incelendiğinde anlamlı bir farklılık olmamasına rağmen, demokratik, otoriter, izin verici boyutta erkek çocukların anne tutum puan ortalamalarının, kız çocukların anne tutum puan ortalamalarından daha yüksek olduğu görülmektedir. Aşırı koruyucu boyutta ise kız çocukların anne tutum puan ortalamalarının, erkek çocukların annelerinin puan ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir.

Aşırı koruyucu boyutta kız çocukların anne tutum puan ortalamalarının yüksek olması kültürel açıdan erkek çocuklarının kız çocuklarına göre daha serbest ve özgür yetiştirilmesine bağlı olabilir. Bazı aile ortamlarında kız çocukların fikirleri ve istekleri dikkate alınmazken erkek çocukların fikirleri ve isteklerinin daha fazla önemsenmesi ve erkek çocuklara göre kız çocukların dışarıdan gelebilecek tehlikelere karşı daha fazla korunmaya çalışılması, bu bulguların açıklaması olabilir. Aşırı koruyucu tutum, kız çocuklarının kendi becerilerini, potansiyellerini ortaya koymalarına engel olabilir, özgüven gelişimini engelleyebilir. Bu nedenlerle de uyum sorunlarına temel oluşturabilir (Kulaksızoğlu, 1998).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların cinsiyetlerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçlarına bakıldığında da demokratik, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun cinsiyetine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır ($p>,05$). Otoriter boyutta ise, erkek çocuk annelerinin tutum puan ortalamalarının (45,11), kız çocuk annelerinin puan ortalamasından (46,87) düşük olduğu görülmektedir. Fark istatistiksel olarak da anlamlıdır ($p<,05$). Bu farklılık, otoriter tutumda cinsiyet değişkeninin etkisinin sorgulanması gerektiğini düşündürmektedir.

Tablo 2. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Yaşlarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin T-Testi Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Yaş	n	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	3-4 yaş	25	74,52	7,68	,28	82	,783
	5-6 yaş	59	75,08	8,89			
Otoriter	3-4 yaş	25	44,56	3,14	,71	82	,482
	5-6 yaş	59	43,56	6,76			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	25	35,36	6,14	,58	82	,566
	5-6 yaş	59	34,49	6,38			
İzin verici	3-4 yaş	25	33,00	6,77	,10	82	,921
	5-6 yaş	59	32,86	5,24			
Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	3-4 yaş	47	75,38	7,30	1,08	153	,284
	5-6 yaş	108	76,69	6,76			
Otoriter	3-4 yaş	47	44,49	6,77	2,31	153	,022*
	5-6 yaş	108	46,67	4,67			
Aşırı Koruyucu	3-4 yaş	47	31,72	5,80	,09	153	,927
	5-6 yaş	108	31,81	5,69			
İzin verici	3-4 yaş	47	33,34	4,63	2,15	153	,033*
	5-6 yaş	108	35,06	4,53			

*p<,05

Tablo 2’de uyum sorunu olan ve olmayan çocukların yaşlarına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin T-testi sonuçları verilmiştir. Tablodan da görüldüğü gibi anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların tüm alt boyutlarda anne tutum puanları arasında çocukların yaşlarına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık bulunamamıştır (p>,05).

Otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, 5-6 yaş çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının, 3-4 yaş çocukların annelerinin tutum ortalamasından daha yüksek olduğu görülmektedir. İstatistiksel olarak da fark anlamlıdır (p<,05). Otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutumla yetiştirilen çocuklarda uyum ve davranış sorunlarının ortaya çıkması olasıdır. Ancak, bu tutumlara sahip annelerin çocuklarının uyum sorununun olmaması çeşitli olasılıkları düşündürmektedir. Öncelikle annelerin çocuklarında var olan olumsuzlukları kabullenmemeleri ve sorun olarak görmemeleri önemli bir nedendir. Ayrıca ebeveyn tutumlarına bağlı olarak birçok

fiziksel, sosyal ya da psikolojik sorun ileri yaşlarda da görülebilmektedir. Bununla birlikte çocuklarda görülen birçok olumsuz davranışın temelinde biyolojik ya da diğer çevresel şartların etkili olabileceği, olumsuz şartların çeşitliliği ve derecesine paralel şekilde çocuklarda sorunlar görülebileceği de söylenebilir.

Tablo 3. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan Çocukların Kardeş Sayılarına Göre Anne Tutum Puanına İlişkin ANOVA Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Kardeş Sayısı	n	$\bar{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	Tek Çocuk	25	73,92	11,65	,27	,766	
	İki Kardeş	46	75,48	7,25			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	74,85	5,34			
Otoriter	Tek Çocuk	25	46,48	4,20	4,28	,017	1>2
	İki Kardeş	46	42,35	5,87			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	44,15	7,38			
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	25	34,60	6,98	,03	,967	
	İki Kardeş	46	34,72	6,24			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	35,15	5,43			
İzin verici	Tek Çocuk	25	33,16	6,54	,17	,848	
	İki Kardeş	46	33,00	5,10			
	Üç Kardeş ve Üzeri	13	32,08	6,37			
Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	Tek Çocuk	55	76,64	7,44	,14	,874	
	İki Kardeş	91	76,15	6,71			
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	75,56	6,52			
Otoriter	Tek Çocuk	55	46,09	5,80	,03	,968	
	İki Kardeş	91	45,92	5,44			
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	46,33	3,67			
Aşırı Koruyucu	Tek Çocuk	55	30,40	5,77	2,73	,068	
	İki Kardeş	91	32,45	5,73			
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	33,56	3,36			

	Tek Çocuk	55	33,80	4,75		
İzin verici	İki Kardeş	91	34,92	4,61	1,09	,338
	Üç Kardeş ve Üzeri	9	35,11	3,44		

Kategoriler: Tek Çocuk=1; İki Kardeş=2; Üç Kardeş ve Üzeri=3

Tablo 3, uyum sorunu olan ve olmayan çocukların kardeş sayısına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin ANOVA sonuçlarını içermektedir. Anne ve öğretmen görüşlerine göre otoriter boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F(2-81)=4,28$, $p=,017<,05$; $F(2-81)=3,85$, $p=,023<,05$) olduğu görülmektedir. Tek çocuklu anneler daha yüksek otoriter tutum puan ortalamasına sahiptirler. Diğer alt boyutlarda ise kardeş sayısına göre anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı farklılık belirlenememiştir ($p>,05$).

Tek çocuk sahibi olan annelerin otoriter tutum puan ortalamalarının yüksek olması, annenin tek çocuk sahibi iken daha kontrollü olmaya çalışması şeklinde açıklanabilir. Çocuk sayısı arttıkça kontrolün azalması ve annenin kurallarda esneklik sağlaması, otoriter tutumun azalmasına neden olabilir. Özbey (2004) ise tek çocuğu olan ve çocuğuna aşırı ilgi gösteren anne babalarda genellikle izin verici tutuma rastlandığını öne sürmektedir. Özbey'e (2004) göre otoriter tutuma maruz kalan, kardeşi olmayan çocuğun aksine izin verici tutumla yetiştirilen kardeşi olma-yan çocuk için isteklerin sınırı yoktur ve anne babaya her istediğini yaptıracak güce sahiptir. Çelişkili olan bu sonuçlar örneklem farklılığına bağlanabileceği gibi, hem otoriter hem de izin verici tutumların çocuklarda olumsuz davranışlara yol açabileceğini ve bu çocukların annelerinin koruma ya da disiplin amacı ile otoriter davranmayı yeğleyebildiklerini akla getirmektedir.

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların kardeş sayılarına göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında anne tutum puan ortalamalarının çocukların kardeş sayısına göre istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>,05$).

Tablo 4. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Doğum Sırasına Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin T-Testi Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Doğum Sırası	n	$\bar{X}$	S	t	sd	p
Demokratik	İlk Doğan	46	75,50	9,53	,69	82	,783
	İlkten Sonra Doğan	38	74,21	7,14			
Otoriter	İlk Doğan	46	44,98	4,67	1,94	82	,482
	İlkten Sonra Doğan	38	42,50	6,97			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	46	34,85	6,82	,16	82	,566
	İlkten Sonra Doğan	38	34,63	5,66			
İzin verici	İlk Doğan	46	33,24	5,67	,59	82	,921
	İlkten Sonra Doğan	38	32,50	5,79			

Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	İlk Doğan	79	77,37	6,78	1,99	153	,048*
	İlkten Sonra Doğan	76	75,17	6,95			
Otoriter	İlk Doğan	79	45,92	5,86	,19	153	,849
	İlkten Sonra Doğan	76	46,09	5,05			
Aşırı Koruyucu	İlk Doğan	79	31,35	6,19	,96	153	,338
	İlkten Sonra Doğan	76	32,24	5,16			
İzin verici	İlk Doğan	79	34,48	4,85	,15	153	,881
	İlkten Sonra Doğan	76	34,59	4,38			

*p<,05

Tablo 4, uyum sorunu olan ve olmayan çocukların doğum sırasına göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin ANOVA sonuçlarını içermektedir. Uyum sorunu olan çocukların doğum sırasına göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarda anne tutum puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı bir farklılık göstermediği belirlenmiştir (p>,05).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların doğum sırası ile anne tutum puan ortalamaları arasındaki anlamlı farklılığa ilişkin sonuçlara bakıldığında ise otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum boyutlarında, annelerin tutum puan ortalamalarının, çocuğun doğum sırasına göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır (p>,05).

Demokratik boyutta ise, ilk doğan çocukların annelerinin tutum puan ortalamalarının (77,37), ilkten sonra doğan çocukların annelerinin tutum ortalamasından (75,12) daha yüksek olduğu belirlenmiştir. İstatistiksel olarak da fark anlamlıdır (p<,05).

Tablo 5. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresine Göre Anne Tutum Puanına İlişkin ANOVA Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Okul Öncesi Eğitime Devam Etme Süresi	n	$\bar{X}$	S	F (2/81)	p	PostHoc (Tukey)
Demokratik	İlk Yıl	51	73,71	9,64	1,33	,270	
	İkinci Yıl	20	76,90	5,78			
	Üçüncü Yıl	13	76,62	6,67			
Otoriter	İlk Yıl	51	43,24	6,71	,73	,484	
	İkinci Yıl	20	44,65	3,50			
	Üçüncü Yıl	13	45,08	5,54			

Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	51	35,39	6,33			
	İkinci Yıl	20	34,00	6,17	,71	,495	
	Üçüncü Yıl	13	33,38	6,41			
İzin verici	İlk Yıl	51	32,80	6,21			
	İkinci Yıl	20	33,30	4,75	,06	,938	
	Üçüncü Yıl	13	32,69	5,27			
Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	İlk Yıl	72	75,92	7,12			
	İkinci Yıl	59	76,71	6,89	,21	,808	
	Üçüncü Yıl	24	76,38	6,66			
Otoriter	İlk Yıl	72	46,08	6,44			
	İkinci Yıl	59	46,19	4,07	,22	,803	
	Üçüncü Yıl	24	45,33	5,40			
Aşırı Koruyucu	İlk Yıl	72	33,58	5,32			
	İkinci Yıl	59	29,71	5,53	8,19	,000	2<1 3<1
	Üçüncü Yıl	24	31,50	5,69			
İzin verici	İlk Yıl	72	34,06	5,18			
	İkinci Yıl	59	34,83	4,28	,80	,453	
	Üçüncü Yıl	24	35,25	3,44			

Kategoriler: İlk Yıl=1; İkinci Yıl=2; Üçüncü Yıl=3

Tablo 5'te uyum sorunu olan ve olmayan çocukların okul öncesi eğitime devam etme sürelerine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin ANOVA sonuçları verilmiştir. Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların anne tutum puan ortalamalarının, çocukların okul öncesi eğitime devam etme süresine göre istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>,05$).

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların okul önce-si eğitime devam etme süreleri ile anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa bakıldığında demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık olmadığı saptanmıştır ($p>,05$).

Aşırı koruyucu boyutta ise, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F(2-81)=8,19$, $p=,000<,001$) görülmektedir. Okul öncesi eğitimde ilk yılı olan çocukların anneleri daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptir.

Tablo 6. Anne ve Öğretmen Görüşlerine Göre Uyum Sorunu Olan ve Olmayan Çocukların Anne Öğrenim Düzeyine Göre Anne Tutum Puan Ortalamalarına İlişkin ANOVA Sonuçları

Uyum sorunu olan çocuklar (n=84)							
Tutumlar	Anne Öğrenim Düzeyi	n	$\bar{X}$	S	F (2/81)	p	Post Hoc (Tukey)
Demokratik	İlköğretim	20	74,60	6,25	,27	,762	
	Lise	31	75,81	7,38			
	Üniversite ve Üzeri	33	74,27	10,58			
Otoriter	İlköğretim	20	42,05	8,57	1,23	,297	
	Lise	31	44,39	4,86			
	Üniversite ve Üzeri	33	44,45	4,73			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	20	36,85	6,22	5,32	,007	3<1, 3<2
	Lise	31	36,19	5,33			
	Üniversite ve Üzeri	33	32,12	6,40			
İzin Verici	İlköğretim	20	34,75	5,98	1,45	,240	
	Lise	31	32,58	5,21			
	Üniversite ve Üzeri	33	32,09	5,89			
Uyum sorunu olmayan çocuklar (n=155)							
Demokratik	İlköğretim	9	77,56	4,59	1,96	,144	
	Lise	58	74,88	7,76			
	Üniversite ve Üzeri	88	77,09	6,44			
Otoriter	İlköğretim	9	45,67	5,32	,03	,973	
	Lise	58	46,10	5,07			
	Üniversite ve Üzeri	88	45,98	5,78			
Aşırı Koruyucu	İlköğretim	9	36,22	4,55	7,54	,001	1>3, 1>2 2>3
	Lise	58	33,17	4,85			
	Üniversite ve Üzeri	88	30,42	5,93			
İzin verici	İlköğretim	9	31,78	3,35	1,81	,167	
	Lise	58	34,90	4,92			

Kategoriler: İlköğretim=1; Lise=2; Üniversite ve Üzeri=3

Tablo 6'da uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne öğrenim düzeyine göre anne tutum puan ortalamaları arasındaki farklılığa ilişkin ANOVA sonuçları verilmiştir. Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında, anne tutum puan ortalamalarının istatistiksel olarak anlamlı farklılık yaratmadığı saptanmıştır ($p>,05$).

Uyum sorunu olan çocuklarda aşırı koruyucu boyutta, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F(2-81)=5,32$, $p=,007<,05$) görülmektedir. Üniversite ve üzeri mezunu olan anneler daha düşük aşırı koruyucu tutum puan ortalamalarına sahiptirler. Bu durum, annelerde öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu davranışların azaldığını göstermektedir.

Uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeylerine göre anne tutum puan ortalamalarının demokratik, otoriter ve izin verici tutum boyutlarında istatistiksel olarak anlamlı farklılık göstermediği belirlenmiştir ($p>,05$). Aşırı koruyucu boyutta ise, anne tutum puan ortalamaları arasında anlamlı bir ilişki ($F(2-81)=7,54$, $p=,001<,001$) görülmektedir. Lise mezunu olan anneler, üniversite ve üzeri mezunu olan annelerden daha yüksek aşırı koruyucu tutum puan ortalamasına sahiptir. Bu durumda, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyucu tutumun azaldığı görülmektedir. Bu sonuç uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanları ile benzerlik göstermektedir. Hem uyum sorunu olan hem de uyum sorunu olmayan çocukların anne öğrenim düzeyi yükseldikçe aşırı koruyuculuk tutumları azalmaktadır. Bu fark istatistiksel olarak da önemlidir. Uyum sorunlu ya da uyum sorunlu olmayan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutumlarında öğrenim düzeyi etkili bir faktördür.

Bu bulgu, yapılan araştırmalarda elde edilen sonuçlarla örtüşmektedir. Dursun (2010) yaptığı araştırmanın sonucunda, annenin öğrenim düzeyi yükseldikçe olumsuz çocuk yetiştirme tutumlarının azaldığını vurgulamıştır. Benzer şekilde Şanlı ve Öztürk (2012) yaptıkları araştırmada, annelerin öğrenim düzeyi düştükçe aşırı koruyucu tutumun arttığını belirtmiştir.

Tartışma

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların anne tutumlarının incelendiği bu çalışmada ulaşılan sonuçlar aşağıda özetlenmiştir.

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan çocukların cinsiyet, yaş ve doğum sırası değişkenlerine göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyutlarında istatistiksel fark yoktur. Bu değişkenler annelerin tutum puanı üzerinde etkili değildir. Uyum sorunu olan tek çocukların annelerinin otoriter tutum puanı, iki kardeş olan çocukların annelerinin otoriter tutum puanından yüksektir. Anne ve baba öğrenim düzeyinin uyum sorunu olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı üzerinde etkili olduğu belirlenmiştir.

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olmayan çocukların kardeş sayısı değişkenine göre demokratik, otoriter, aşırı koruyucu ve izin verici tutum alt boyutlarında istatistiksel fark yoktur. Bu değişkenler annelerin tutum puanı üzerinde etkili değildir. Uyum sorunu olmayan kız çocuğa sahip annelerin otoriter tutum puanı, erkek çocuk annelerinin otoriter tutum puanından yüksektir. Uyum sorunu olmayan 5-6 yaş grubu çocuğu olan annelerin otoriter ve izin verici tutum puanı, 3-4 yaş grubu çocuğu olan annelerin otoriter ve izin verici tutum puanından yüksektir. Uyum sorunu olmayan ve ilk doğan çocukların annelerinin demokratik tutum puanı,

ilkten sonra doğan çocukların annelerinin demokratik tutum puanından yüksektir. Okul öncesi eğitimde ilk yılı olan, uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı, okul öncesi eğitimde ikinci ve üçüncü yılı olan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanından yüksektir. Anne öğrenim düzeyinin uyum sorunu olmayan çocukların annelerinin aşırı koruyucu tutum puanı üze-rinde de etkili olduğu belirlenmiştir.

Çalışmada ulaşılan bu sonuçlar doğrultusunda sunulabilecek öneriler şu şekildedir:

Okul öncesi eğitim kurumlarının çocuğa ailede verilen eğitimin devamı olduğu ve çocuğun yüksek yararı için okul aile işbirliğinin büyük önem taşıdığı bilinmektedir. Bu nedenle öğretmen ve ailenin devamlı etkileşim halinde olması ve çocuğu ilgilendiren her durumun öğretmen ile aile arasında paylaşılması gerektiği düşünülmektedir.

Öncelikle hem aile hem de okul ortamında çocukta olumsuz davranışlar ve uyum sorunlarına neden olabilecek olası durumlar ortadan kaldırılmalıdır. Çocukların olumlu ve uyumlu davranışlar sergilemeleri için gerekli ortam sağlanmalıdır. Ailenin ve öğretmenin yeterli olmadığı durumlarda bir profesyonelden destek alın-malıdır.

Anne ve öğretmen görüşlerine göre uyum sorunu olan ve olmayan çocukların annelerinde diğer olumsuz tutumlarla birlikte otoriter tutumun da ön plana çıktığı görülmektedir. Olumsuz çocuk yetiştirme tutumu olarak ele alınan otoriter tutumla yetiştirilen çocuklarda uyum sorunu olması büyük oranda olasıdır. Ancak uyum sorunu olmayan çocukların annelerinde otoriter tutumun ortaya çıkması, annelerin çocuklarında var olan uyum ve davranış sorunlarını görmezden geldiklerini akla getirmektedir.

Anne babalara ve öğretmenlere çocuk yetiştirme, olumlu ve olumsuz anne baba tutumlarının çocuklar üzerindeki etkileri, olumlu anne baba tutumunun sağlıklı bir birey yetiştirebilmek için bir ön koşul olduğu, çocukla iletişim ve çocuklarda ortaya çıkan uyum sorunları karşısında nasıl davranacakları gibi konularda çeşitli eğitim-ler ve seminerler verilmesinin faydalı olacağı düşünülmektedir.

Kaynakça

- Aydın, B. (2002). *Gelişim psikolojisi*. İstanbul: SFN Yayıncılık.
- Anselmi, L., Piccinini, C. A., Barros, F. C. & Lopes, R. S. (2004). Psychosocial determinants of behaviour problems in brazilian preschool children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(4), 779-788.
- Baumrind, D. (1966). Effects of authoritative parental control on child behavior. *Child development*, 37(4), 887-907.
- Beautrais, A. L., Fergusson, D. M. & Shannon, F. T. (1982). Family life events and behavioral problems in preschool-aged children. *Pediatrics*, 70(5), 774-779.
- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E. K., Akgün, Ö. E., Karadeniz, Ş. & Demirel, F. (2013). *Bilimsel araştırma yöntemleri*. Ankara: Pegem Akademi Yayınları.
- Deniz, Ü. (2003). *Kronik hastalığı olan ve olmayan çocukların davranış problemlerinin incelenmesi*. Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Durmuşoğlu Saltalı, N. & Arslan, E. (2012). Ebeveyn tutumlarının anasınıfına devam eden çocukların sosyal yetkinlik ve içe dönüklük davranışını yordaması. *İlköğretim Online*, 11(3), 729-737.

- Dursun, A. (2010). *Okul öncesi dönemdeki çocukların davranış problemleriyle anne-baba tutumları arasındaki ilişkinin incelenmesi*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Galboda Liyanage, K. C., Prince, M. T. & Scott, S. (2003). Mother-child joint activity and behaviour problems of pre-school children. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 44(7), 1037-1048.
- Gartstein, M. A., Putnam, S. P. & Rothbart, M. K. (2012). Etiology of preschool behavioral problems: contributions of temperament attributes in early childhood. *Infant Mental Health Journal*, 33(2), 197-211.
- Karabulut Demir, E. & Şendil, G. (2008). Ebeveyn tutum ölçeği (ETÖ). *Türk Psikoloji Yazıları*, 11(21), 15-25.
- Kaya, S. (2012). *Examining the process of establishing and implementing classroom rules in kindergarten*. Yüksek Lisans Tezi, Orta Doğu Teknik Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.
- Kulaksızoğlu, A. (1998). *Ergenlik psikolojisi*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Özbey, Ç. (2004). *Çocuk sorunlarına yapıcı çözümler*. İstanbul: İnkılap Yayınları.
- Sertbaş, N. (2006). *İlköğretim öğrencilerinde davranış problemleri ve yordayan değişkenler*. Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Şanlı, D. & Öztürk, C. (2012). Annelerin çocuk yetiştirme tutumlarını etkileyen etmenlerin incelenmesi. *Buca Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32, 31-48.
- Şendil, G. (2003). *Çocuk, ergen ve anne baba*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- Taner Derman, M. & Başal, M. A. (2013) Okul öncesi çocuklarında gözlenen davranış problemleri ile ailelerinin anne-baba tutumları arasındaki ilişki. *Amasya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2(1), 115-144.
- Yavuzer, H. (2005). *Çocuğunuzun ilk altı yılı*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yavuzer, H. (2012). *Ana-baba ve çocuk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Yörükoğlu, A. (2008). *Çocuk ruh sağlığı*. İstanbul: Özgür Yayıncılık.